

Mercè Rodoreda

*Cartes
a l'Anna Murià
(1939-1956)*

LA CARA
FOSCA
DE LES LLETRES

Mercè Rodoreda

Cartes
a l'Anna Murià
(1939-1956)

MERCÈ RODOREDA

★

Cartes a l'Anna Murià
(1939-1956)

★

Edició de Blanca Llum Vidal
i Maria Bohigas ★ Amb una
conversa d'Isabel Segura i Mari
Chordà amb Anna Murià i
un epíleg de Margarida Puig

LA CARA FOSCA
DE LES LLETRES
VOLUM VIII

Cartes a l'Anna Murià

1a edició: 1985, La Sal Edicions

1a edició en aquesta col·lecció: febrer de 2021

© 2021, Institut d'Estudis Catalans,

per les cartes de Mercè Rodoreda

© 2021, Eli i Roger Bartra, per les cartes d'Anna Murià

© 2021, Isabel Segura i Mari Chordà,

per la Conversa amb l'Anna Murià

© 2021, Margarida Puig, per l'epíleg "L'última paraula"

© 2021, Club Editor 1959, S.L.U., per aquesta edició

Carrer Coves d'en Cimany, 2 — 08032 Barcelona

© Archives Bordeaux Métropole,

Bordeaux 21 Fi 56, per la foto de coberta

Disseny: Aina Bonet

Correcció: Maria Cabrera, Maria Bohigas

Producció de l'ebook: booqlab

ISBN: 978-84-7329-300-6

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb el permís dels seus titulars, a part de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a cedro si necessiteu fotocopiar-ne o escanejar-ne fragments.

TAULA

PRÒLEG

per Blanca Llum Vidal i Maria Bohigas

CARTES A L'ANNA MURIÀ

- I, sense data
- II, Roissy-en-Brie, 5 d'abril de 1940
- III, Roissy-en-Brie, 3 de maig de 1940
- IV, d'Anna a Mercè, Ciudad Trujillo, 30 de maig de 1940
- V, Llemotges, 29 d'agost de 1940
- VI, sense data
- VII, Bordeus, 29 de febrer de 1945
- VIII, Bordeus, 19 de desembre de 1945
- IX, Bordeus, 1 de febrer de 1946
- X, Bordeus, 13 de març de 1946
- XI, Bordeus, 5 de juny de 1946
- XII, Bordeus, juliol de 1946
- XIII, París, 2 de desembre de 1946
- XIV, París, 8 de febrer de 1947
- XV, 17 de març de 1947
- XVI, París, 8 de juliol de 1947
- XVII, París, 21 de juliol de 1948
- XVIII, 17 d'agost de 1948
- XIX, París, 3 de setembre de 1948
- XX, d'Anna a Mercè, Newton, 1 de juliol de 1949
- XXI, Ginebra, 10 de setembre de 1956
- XXII, Ginebra, 29 d'octubre de 1956
- XXIII, d'Anna a Mercè, Mèxic, 3 de desembre de 1956

CONVERSA AMB L'ANNA MURIÀ

per Isabel Segura i Mari Chordà

L'ÚLTIMA PARAULA

Epíleg de Margarida Puig

BREU BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

PRÒLEG

El 1985, dos anys després de la mort de Mercè Rodoreda, La Sal Edicions publicava les cartes que havia escrit a Anna Murià durant la guerra i l'exili. Amb el convenciment que ultrapassaven el laberint de la vida privada i que afegien complexitat al misteri d'una de les grans narratives catalanes del segle XX, Murià va oferir-ne els manuscrits a Isabel Segura i a Mari Chordà, curadores d'aquella primera edició. No existia llavors cap biografia de Rodoreda i el poc que se'n sabia havia estat explicat per ella mateixa.

Aquell volumet de cent pàgines va causar sensació: de cop i volta l'exili dels “nostres” intel·lectuals prenia proporcions de melodrama i les tempestes de la Guerra Mundial feien revolts de faldilles com al *Tirant*. L'escàndol va ser gros. Sis anys més tard, el pròleg d'Anna Murià a la segona edició hi replicava explicant la vida amorosa de Mercè Rodoreda amb unes frases precises com un tall:

Decebuda d'un matrimoni prematur, mare sense haver-ho desitjat. Un amor d'adolescent imaginativa i sensual per l'oncle arribat d'Amèrica, regió una mica llegendària encara en aquells temps, derivà en relació sexual, em va dir ella. [...] Als pares, segons Mercè, no els agradà que la filla se'ls casés amb el germà de la mare, però hagueren d'acceptar-ho. I es va casar de blanc, és clar: amb la il·lusió que sempre li van fer els vestits! Quant a la maternitat no volguda —una causa més d'amargor, suposo—, també vaig saber de boca d'ella que l'aparició del fill no havia estat motiu de cap emoció tendra, sinó de contrarietat, de disgust, de rebuig: fins em digué que havia arribat a pensar: “Tant de bo es morís.”

També narrava en detall les peripècies dels escriptors vinculats a la Institució de les Lletres Catalanes durant els mesos que van passar junts a França, des del pas de “la ratlla” al Portús fins al *château* de Roissy-en-Brie, amb el propòsit de documentar què va ser realment aquell exili. Les biografies de Mercè Ibarz i Montserrat Casals

acabaven de sortir; les cartes de Rodoreda que ella mateixa no havia destruït —n’havia fet una gran purga en morir Armand Obiols— ja eren accessibles a la Fundació responsable del seu llegat. Rellegides avui, aquestes biografies pioneres conserven la vivor de les exploracions que es fan amb voluntat de comprendre una vida i una època sense santificar-les. D’ençà d’aleshores, els estudis biogràfics i literaris dedicats a Rodoreda s’han succeït i podem afirmar que no hi ha obra a Catalunya que susciti interès més fervent —ni que desperti tan agudament el sentit del tabú. Si el 1985 l’escàndol venia d’insinuar que els exiliats catalans feien i desfeien amors l’endemà de la derrota, avui l’hagiografia vol que Rodoreda fos casada per força. La veritat costa; ella ho sabia més bé que ningú.

Oferir al públic les *Cartes a l’Anna Murià* trenta-cinc anys després és tornar al principi. Per fer-ho, hem revisat de bell nou els manuscrits conservats a l’Arxiu Històric de Terrassa i introduïm en aquest epistolari dues cartes inèdites d’Anna Murià, de l’1 de juliol de 1949 i del 3 de desembre de 1956. Juntament amb la del 30 de maig de 1940, són tot el que ha quedat d’aquesta part de la correspondència; subratllem que s’han salvat perquè no van arribar mai a Mercè Rodoreda. Per completar-les, reproduïm la conversa que Isabel Segura i Mari Chordà van tenir amb Anna Murià l’any 1985: és el primer testimoni directe d’una vida que Rodoreda s’havia preocupat de convertir en llegenda i creiem important de repensar-ne el to, ara que les circumstàncies històriques de l’exili català s’han investigat profusament. Incloem, finalment, un text inèdit de Margarida Puig, la nora de Mercè Rodoreda, que fa un eco molt peculiar i molt ric a les cartes escrites lluny del seu fill —un fill a qui deia, en una carta de setembre de 1956: “Adéu. ¿I si acabés dient la teva mare que t’estima?”

Llegim en aquestes cartes que Rodoreda sobretot vol escriure, que ho necessita, que després de plorar fins a les llàgrimes més velles i fins a tornar-se tota ella un infern, és escrivint, escrivint que s’equilibra una mica. Però per a Rodoreda la literatura és una cosa seriosa i no li

basta esquinçar-se de gelosia i d'amor, d'intel·ligència i de guerra. És quan la Història que viu fa una mica de treva, quan els alemanys són fora i per fi pot sentir una sensació de seguretat al voltant, que li ve la febre d'escriure. Així és com sembla que s'aproxima a l'art, convençuda que l'absurditat no és un caprici estètic ni una fugida fantàstica, sinó el crim i el dolor que els homes s'infligeixen entre ells. Per aquestes cartes sabem que a Rodoreda no li interessa escriure en el buit, que li cal un senyal de vida concret. Encara que siguin els ulls d'un cavall menjats de mosques i voltats d'un bassal de sang o la vella morta que, l'agost de 1940, es troba asseguda en una cadira, tota vestida de negre i amb les mans blanques i encarcerades sobre la falda. El que li cal per voler escriure un conte sobre una parella que fa l'amor en un reservat de restaurant, ella disfressada de Pompadour i ell de cavaller Casanova, és un senyal de vida concret. Alguna cosa que no serà necessàriament la mateixa que acabarà escrivint, que potser serà contrària i tot, alguna cosa que la literatura sabrà capgirar i subvertir, però alguna cosa, això sí, que serà real, que serà històrica, que serà singular.

També llegim en aquestes cartes que ni a Rodoreda ni a Obiols no els agraden els negres. Per això, quan Anna Murià i Agustí Bartra són informats que ja no hi ha més expedicions cap a Mèxic i el 1940 s'embarquen cap a la República Dominicana, Rodoreda i Obiols no se'n van amb els amics de Roissy —ni se'n tornen a l'Espanya de Franco, on l'una té el fill amb l'àvia i l'altre la filla amb la dona. És a França que decideixen intentar sobreviure i estimbar-se en el fenomenal suplici amorós de què parlen aquestes cartes. Pocs mesos després, un cop han travessat a peu els ponts destruïts per les bombes alemanyes, a Rodoreda li sap greu de no haver marxat cap a Amèrica amb la confident de Roissy —amb l'amiga que no l'ha jutjada i que, en lloc de renyar-la pel que va repetint sobre els negres, li explica que exiliar-se a un país on hi ha gent de tots colors és la millor cosa que ha fet a la vida i que li té preparat un matalàs dels dos que ha aconseguit escrivint algun article i fent de massatgista.

Entre 1939 i 1956, quan *Madame Prats* i Obiols s'instal·len a Ginebra, Rodoreda escriu una sèrie de cartes a Murià en què, amb traços i tons diferents (des de la intimitat més profunda fins a la més estricta professionalitat), li explica com arriba a enyorar la revifalla d'una joventut sense joventut que van viure juntes a Roissy i com pateix per les privacions que passa la seva mare a Barcelona, li demana cafè i teles per fer-se vestits, li pregunta pels fills, li parla de la misèria que viu amb el seu amant i enemic i li va deixant clar que es venjarà dels anys inútils viscuts a l'exili i que no hi haurà qui l'aturi.

Llegir el Senyor de *La mort i la primavera* (que amenaça i protegeix el poble des del capdamunt de la muntanya partida), la Cecília Ce d'*El carrer de les Camèlies* (a qui de petita vestien de flama per fer-li passar vergonya) o l'Adrià Guinart de *Quanta, quanta guerra...* (que arriba al front adormit) des d'aquí, des d'aquesta set de venjança i des d'aquesta trencadissa del cor, potser ajuda a situar una escriptora de qui no deixa de saber-se ben poc de què va fer des que el 1939 va haver de marxar de Catalunya.

Blanca Llum Vidal i Maria Bohigas

Cartes a l'Anna Murià
(1939-1956)